

СЕКЦІЯ 5. ВИЩА ОСВІТА

.....

SECTION 5. HIGHER EDUCATION

Вихрущ А. В.,

УДК 378:61(075.8)

д-р пед. наук, професор,

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc250811.02>

завідувач кафедри української мови,

Тернопільський національний

медичний університет імені

І. Я. Горбачевського, м. Тернопіль

МЕДИЧНА ПЕДАГОГІКА: СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна педагогічна наука напередодні якісних змін. Ми неодноразово підкреслювали, що це не криза, не примітивне заперечення досвіду минулих років, а перехід на новий рівень де врешті буде написана історія дидактики, належно поцінований неперевершений сократичний діалог, структура вивчення окремого навчального предмета (самостійне спостереження, використання знань на практиці й в нових умовах, перевірка вивченого з допомогою аналітичних запитань) й логіка пізнання (аналіз – синтез – синкрізіс) незабутнього й не поцінованого в сучасній філософії освіти Я.А. Коменського, експериментально перевірені переваги й загрози штучного інтелекту. Європейський досвід показує доволі високий рівень диференціації класичної педагогіки. Можна назвати десятки нових педагогік, наявність навіть "антипедагогіки". До цього процесу треба ставитися з розумінням. Можливо наступним кроком стане своєрідна інтеграція при збереженні специфічних особливостей окремих видів діяльності. У цьому переліку належне місце займе і медична педагогіка. Історіографія цієї науки на засадах компаративістики ще буде написана. Ми назвемо лише декілька прикладів. У 2014 р. був опублікований новаторський підручник "Педагогіка вищої медичної освіти", який не втрачає актуальності [10]. Автори статті "Перспективи підготовки викладачів медичних закладів вищої освіти в Україні: досвід та шляхи вдосконалення" чітко визначили найважливіші напрямки подальших досліджень, підкресливши важливість впровадження терміна "медична педагогіка", яка "обґрунтована потребою у створенні відповідного змісту, який охоплює педагогіку підготовки викладачів медичних закладів вищої освіти (мЗВО). Основні компетенції для медичних викладачів включають когнітивно-практичну, методично-навчальну, лідерську, цифрову, інтерактивну та комунікативну. Вони є взаємопов'язаними та мають розвиватися

комплексно" [9, с. 7]. Важливі аспекти проблеми розглядаються й в інших публікаціях. Як приклад назвемо окремі з них [1; 7; 8].

У 2025 р. ми запропонували двадцять параграфів для посібника "Медична педагогіка": 1. Система базових понять. Лексикографія. 2. Закономірності розвитку освітніх систем. 3. Становлення й розвиток медичної педагогіки. Періодизація. 4. Медична риторика: минуле і майбутнє. 5. Педагогічна культура викладачів медичних університетів. 6. Особистісний розвиток студента. 7. Медична педагогіка в контексті компаративістики. 8. Зміст, форми, методи навчання. 9. Психологічна характеристика пацієнтів. 10. Праксеологія в навчальному процесі. 11. Основи акмеології. 12. Педагогічна персонологія. 13. Спілкування в медицині. 14. Інтегральне мислення особистості. 15. Інформаційна культура професіонала. 16. Розвиток творчих здібностей особистості. 17. Анамнез: теорія й практика. 18. Ятрогенія: причини і наслідки. 19. Психолого-педагогічна культура професіонала. 20. Перспективи розвитку медичної педагогіки. Розглянемо окремі аспекти структури. На першому місці систем базових понять. Серед них: людина, індивід, особистість (без цього педагогіка буде "безлюдною"); поняття – термін – концепт, система, закономірність, наука; виховання, освіта (освіта для світла і світу), педагогіка; розвиток, інтегральне мислення, творчість; дидактична культура, самовдосконалення, акмеологія. Очевидною є дискусійність цих пропозицій і це добре. Там де немає дискусій науковий пошук зупиняється. Для розуміння нових напрямків необхідна інтеграція зусиль представників різних дисциплін. Як приклад нестандартного підходу звернемо увагу на твори нобелівського лауреата Германа Гессе. Наприклад, у романі "Гра в бісер" можна виокремити 12 важливих для педагогіки ідей: "1) у створенні гри беруть участь представники багатьох наук і мистецтв, у тому числі фахівці з математики і музики, 2) тематика кожної гри неповторна, вибирається після обговорення різнопланових проєктів на конкурсній основі, переможець отримує визнання спільноти, 3) у математиків гра набула великої "гнучкості, здатності переходити у творчість і навіть певного усвідомлення себе самої та своїх можливостей", 4) гра популярна серед еліти інтелектуальної молоді, яка мала від гри "велике задоволення", 5) поступово гра переходила на рівень синтезу, 6) гра, що колись була "професійною розвагою то математиків, то філологів, то музикантів, почала дедалі більше приваблювати до себе всіх справжніх інтелектуалів", 7) важливою є думка про динамічний характер гри, яка у процесі розвитку стала "втіленням духовного й естетичного ідеалу, високим культом, містичною єдністю розпорошених членів universitas

literarum. У нашому житті вона взяла на себе частково роль мистецтва, а частково роль абстрактної філософії", 8) цікавими є тези про важливість у грі споглядання й медитації, 9) гра досягає міжнародного рівня поступово стає "громадським святом", 10) наявна інформація про технологію гри, яка могла починатися "певною астрономічною конфігурацією, або темою бахівської фуги, або фразою з Лейбніца, чи з „Упанішад“, а далі, залежно від наміру і хисту гравця, покликана до життя провідна ідея або розвивалась і поширювалась, або збагачувала свою виразність співзвуччями споріднених понять", 11) гра передбачала зіставлення, протиставлення й гармонійне поєднання, 12) як приклад вибору теми гри автор роману пропонує "старовинну ритуальну схему китайської садиби з її орієнтацією на сторони світу, з брамою, стіною духів, співвідношенням і призначенням житлових та господарських будівель, з підпорядкуванням їх небесним світилам, календареві й родинному життю, з символікою і правилами планування садка" [2]. Як бачимо, ідея Епіктета, яка знайшла популярне продовження в Шекспіра досягає значно вищого педагогічного рівня. Як окрема тема повинно розглядатися питання закономірностей розвитку освітніх систем і особистості. До розв'язання цієї проблеми сучасна наука лише наближається. Експерти Римського клубу в грудні 2017 р. озвучили принципово нове завдання для дидактичної культури. Мова йде про "інтегральне мислення"[5]. Новим цікавим викликом для науки й практики стало масове поширення штучного інтелекту. Необхідна перевірка переваг і загроз цієї унікальної системи [3; 4]. На жаль поки що дискусії зосереджуються навколо дотримання норм академічної доброчесності. Проблема набагато глибша, особливо коли виникне загроза маніпуляції та залежності.

Медична педагогіка може не лише запозичати від педагогіки ідеї, але й збагачувати її. Маємо на увазі практику анамнезу для ефективного спілкування, вміння чути себе і проблеми співрозмовника. Значний педагогічний потенціал має профілактика ятрогенії, яка в педагогіці не менш загрозлива ніж у медицині. Знаменита формула здоров'я щодо його залежності на 50 % від способу щоденного життя, 20 % - від місця проживання, 20% - спадковості, 10% - від рівня медицини має значно глибший зміст, буде важливою для розуміння причин захворювання викладачів і студентів, а можливо й для пошуку закономірностей виховного процесу. Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналізуючи вітчизняний досвід, досягнення представників інших країн можна зробити висновок про доцільність врахувати пропозиції вчених щодо розвитку медичної педагогіки,

елементом якої стане медична риторика. Необхідно продовжити роботу над обґрунтуванням методологічних засад дисципліни, визначенням структури, врахування специфіки медичних університетів, підготовки хрестоматій, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є., Шарлович З.П. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини як складова їх професійної компетентності. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2015. Вип. 85. С. 9 – 14.
2. Вихрущ А.В. Велика гра Германа Гессе. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Випуск 35. Т.2. 316 – 322.
3. Вихрущ А.В. Комп'ютерний інтелект і ... творчість. *Studia methodologica*, No. 59. 2025. С. 79–89.
4. Вихрущ А. В. Штучний інтелект і самотність: особистісний вимір. *Закарпатські філологічні студії* 2024. Вип. 37. С. 298–305.
5. Вихрущ А.В. Інтегральне мислення: минуле і майбутнє. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 10-11 жовтня 2024 року). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 2024. С. 76–77.
6. Вихрущ А. В. Періодизація розвитку дидактичних систем. *Медична освіта*, 2023. №2. С. 11–17.
7. Дудікова Л. В. Теоретичні та методичні основи формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у медичних закладах вищої освіти [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Дудікова Лариса Володимирівна ; Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2018. 40 с.
8. Корчинський В.С. Глобальне здоров'я і здоров'яформуюча освітня система. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. – Київ, 2015. –Вип. 85. С. 117 – 122.
9. Кучин Ю.Л., Лимар Л.В. Перспективи підготовки викладачів медичних закладів вищої освіти в Україні: досвід та шляхи вдосконалення. *Медицина та фармація: освітні дискурси*. 2025. Вип. 1. С. 3–10.
10. Максименко С.Д., Філоненко М.М. Педагогіка вищої медичної освіти. К.: "Центр учбової літератури". 2014. 288 с.